

« zurück blättern vor »

**TRAFIAĆ** v. imp., ab 1480; auch *trafować, trefić, trefować*. **1)** ‘schießend oder mit etw. werfend ins Ziel treffen; von einem Geschoß: das Ziel erreichen, einschlagen’ – ‘strzelając, rzucając czymś, osiągnąć cel; o pocisku: osiągnąć cel’: Ende 15. Jh. PF III 180, STP *Scopum attigisti traphiles w czel.* o 1534 FalZioł V 58v, SPXVI *nie zawždy ia [żyłę madyjanę] dobrze barwierze trafuią [puszczając krew]*. o 1558 GliczKsiąż B2v, SPXVI *gdy ćiskáyąc kámýeńmi ludzyom sýe przykrzył / [Diogenes] rzekł [mu]: Wyárui sýe ábys w oycá ktorego nye tráfił.* o 1563 OrzRozm K3v, SPXVI *iáko tu twoiá siekierá w ten sęk tráfi.* o 1579 SkarŻyw 151, SPXVI *Tu dopiero tráfi weń Pánná y rzecze: Ty się Krolá y Páná świeckiego [...] boifz: á ia się bać nie mam onego Krolá nád krolmi.* o 1638 Otw.Ow. 181, L *On daleki cel dardą trafić umiał.* o (1779) 1829 Kras.Bajki 37, DOR *Pan strzelił, trafił kaczkę, pies dostał i dobił.* o 1937 Górs.H.Tory 76, DOR *Usłyszala (...) niepewne szuranie, jak gdyby ktoś nie mógł trafić kluczem do zamku.* o 1949 Przyboś Wyb. 80, DOR *Trafiony runął w dół bombowiec.* – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘die Haare in Locken legen’ – ‘układać włosy w loki’: ca.1480 De morte w.293, STP *Czcza mv szama trafycz włoszy.* o 1534 FalZioł V 53, SPXVI *włosy chedozic, ftridz, traphic.* o 1564 Mącz 53d, SPXVI *Ciniflo, Który yglęc / którą wlofy tráfią zagrzewa.* o 1564 Mącz 255d, SPXVI *Nutrire comam, Chowác, tráfić włosy.* o 1.H.17. Jh. OpalKSat 4v, SP17 *perfumuie pudruie y trafi Włosy z ktorzych zelazo ledwie kiedy znidzie.* o 1700 ClaudUstHist h., SP17 *Ubranemu wlos trefi y kleynoty kładzie.* o 1781–1782 Pilch.Sen.List. 4 236, L *Za co z taką wytwnością trefisz wlofy? czyli one obyczaiem Partów zwieszisz? czyli kształtem Niemców w węzły spleciesz, gęstsza na karku końskim miga się grzywa.* o (1832–1833) 1949 Słow.Maria 149, DOR *Z uśmiechem przed zwierciadłem trefilem włos złoty.* o [LBel.] 1934 Iwasz.J.Tarcze 131, DOR *Za nim stał pan wysoki, kształtny, w średnim wieku, z trefionym włosom.* – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (daw.). **3)** ‘auf etw., jmdn. stoßen’ – ‘natykać się na kogoś, coś, napotykać kogoś lub coś’: (jca. 1529) 1578 BierEz P4v, SPXVI *Ná kupę złotá tráfiłi.* o 1540 LibLeg 7/90, SPXVI *by dwa braczya na yedno Iablko traffily, kařdyby ye sobye volyal.* o 1564 MĄCZ 240d *Tráfiłem ná cřłowieká wedle mey myřli.* o 1600 KlonWor 26, SPXVI *Szewczykiem się názywa / gdy tráfi ná szewcá.* o 1636 Żebr.Ow. 23, L *Buynieyszch w żadném polozeniu traw nie trafisz.* o (1777–1791) 1903 Staszic Dzień.II 121, DOR *Na drodze nikogo nie trafiliřmy.* o (1815) 1950 Niemc.Sieciech. 27, DOR *Bijąc raz rów dla osuszenia łáki, postrzegłem oznaki żelaznego kruszcu, kazátem kopać głębiej i trafiłem na obfitą żyłę zelaza.* o (1945) 1949 Szmag.Dymy 88, DOR *Dłoi po omacku trafia na gotę*

*belki*. – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. 4) ‘einen Weg finden, irgendwo ankommen; auch übertr.’ – ‘znaleźć drogę, dotrzeć dokądś; też przen.’: 1524 ForCnR Bv, SPXVI *nie trafiłci na gospodę*. o (†ca.1529) 1578 BierEz R4v, SPXVI *Ledwie do rzeki tráfiłá*. o 1597 CzahTr Cv, SPXVI *Więdzem tráfił ná byftrę*. o (†1812) 1954 Tremb.Listy I 132, DOR *Chciałem z jego pomocą losu sobie polepszyć, a trafiłem z deszczu pod rynnę i zamiast spiesznego wyjścia z długów, ledwie że ich nie przybyło*. o vor 1812 L *Prowadź mię, bo sam nie trafię*. o (1874–1912) 1953–1956 Prus Kron.II 344, DOR *Melodia ta (...) nie wszystkim trafiła do gustu*. o 1947 Husz.Impert. 58, DOR *Uległ atakowi ślepej kiszki i trafił na trzy tygodnie do szpitala*. o 1949 Brand.K.Troja 25, DOR *Raz błędził dwie godziny po nieznanych ulicach, zanim trafił do swego hotelu*. – SPXVI, L, SWIL, SW, DOR. 5) ‘ein angestrebtes Ziel erreichen können; imstande sein, können’ – ‘móc osiągnąć zamierzony cel; umieć, potrafić’: 1541 RejPs 104, SPXVI *yęzyk moy iuz sie fnadz obłądził iż nie umie wto tráfić / by wysłáwiáł dobrotliwofci twoie*. o 1545 RejJóz D6, SPXVI *Ale bych fnadz w to trefiła Abych go tu przyłudzyla*. o (1566) 1639 Gorn.Dw. 245, L *Mądrością swoią w to trafiła, że się uspokoiłi*. o 1597 PaxLiz B2v, SPXVI *IVześ teraz w rym tráfił / tey spráwие niniey/fzey*. o 1636 Żebr.Ow. 170, L *Medea cory Peliaszowe w tę nadzieię wdała, że w młodość trafi starość oycowską przeczynić; revirescere cum arte posse*. o [LBel.] 1788 Kossak.Obyw. 116, DOR *Z doświadczenia pewny jestem, że i teraz majątniejszy człowiek zawsze do swojej woli trafi skłonić mniej majątnych*. – SPXVI, L, SWIL, SW (m. u.), DOR (daw.). 6) ‘erraten’ – ‘zgadnąć’: 1544 LibMal 78, SPXVI *chłopu kaliethkę ukradł mayącz sobye za tho bi wnyey pyenyadze bili alye nyetraffyel*. o 1564 BielKron 93, SPXVI *przez obiówienie Boskie tráfił Nábchodnozorowi sen*. o 1564 MAČZ 439c *Tráfiłeś / zgadłeś*. o 1595 SkarKaz 518b, SPXVI *Pytay go pierwey cóc zginęło: niech ci powie. á iesli nie tráfi cóc zginęło: pewnie nie tráfi y tego kto ukradł*. o [LBel.] (1731) 1767 Jabł.Ez. C3, L *Kiedy gadki zadał, nikt ich nie trafił; ale on zadane zgadał*. – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW. 7) ‘zur rechten Zeit irgendwo erscheinen’ – ‘zjawić się gdzieś w odpowiednim momencie’: 1557 BielKom D5, SPXVI *Kto ná moy čás nie tráfi prožno sie kokofzy*. o 1561 Leop Eccle 12/16, SPXVI *iesli tráfi ná čás / nie będzie náfycon krwię*. o 1564 MAČZ 429c *Ad tempus adefse. W prawy čás tráfić*. o 1595 SkarKaz przedm 3, SPXVI *ná złym čás tráfił / ná iesień*. o 1678 Kłok.Tur. 124, L *Mahomet trafił na czas sobie nie bardzo wygodny*. o 1755 Boh.Figl. 6, DOR *Tak trafiaj, żebyś tam przed samym obiadem zawitał, a nie odchodź, aż obiad wydadzą*. o (1918) 1932 Śliw.A.Lel. 79, DOR *Młody uczony trafił na epokę, w której młodzież uniwersytecką zaczynał przenikać prąd spiskowy*. – SPXVI, MAČZ, L, SWIL, SW, DOR. 8) ‘Ähnlichkeit erreichen, getreu wiedergeben’ – ‘uchwycić podobieństwo, odtwarzać coś

wiernie': 1564 Mącz 166a, SPXVI *Imitari chyrographum alterius, Chcieć trąfić czyię rękę / náśládownác kogo w píśániu.* o 1564 Mącz 321a, SPXVI *Faciem alicuius exprimere, Trąfić czyię twarz.* o 1564 MĄCZ 386b *Náśládownác álbo trąfiác w czyie obyczáye.* o 1638 Otw.Ow. 219, L *W hafcie Arachne tak wszystko porządnie wyprawila, Że i osoby wszystkich i mieysca trafiła.* o 1775–1806 Teat. 1b 74, L *Wziąwszy na siebie poštać Podlasiánina, tak dobrze go trafiłem, że mnie sioftra nawet nie poznała.* o (1832–1833) 1949 Słow.Maria 131, DOR *Patrz, Botwelu! ten obraz wiszący na ścienie – jak w nim dobrze trafiona blada twarz Henryka!* o [LBel.] (1934) 1936 Tuwim Jarm. s.VII, DOR *Tytuł i arcybarwny konterfekt autora na okładce (trafiony zresztą co do joty! tak właśnie wygląda i tak się nosi) dają dostateczne świadectwo o charakterze tej książki.* – SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (przestarz.). **9)** 'über die menschliche Stimme: vibrieren' – 'o głosie ludzkim: wibrować': [hapax] 1564 Mącz 492d, SPXVI *Vibrisso, est vocem in cantando crispare, Trafić głos w śpiewaniu / to yeft drzeć / trząść á wykřęćć głofem.* – SPXVI, MĄCZ. **10)** 'sich ereignen' – 'zdarzyć się': [hapax] 1566 RejPos 331, SPXVI *gdzie też záfię trefi iż ten miřtrz vgodzi ná powolną fzkółę swoię.* – nur SPXVI. **11)** 'jmdm. zustoßen, jmdn. betreffen' – 'przydarzać się komuś, dosięgać kogoś': 1876 Szujski Roztrz. 17, DOR *Opodatkowanie trafiło wyłącznie stan miejski i włościański i ich główne potrzeby życia.* o 1951 Pięć.Współ. 25, DOR *Taki cios, ej, Boże – westchnął (...) Cóż, mogło to każdego trafić, mogło i mnie.* – CN, SWIL, DOR. **Var:** *trafiac* v. imp., Ende 15. Jh. PF III 180, STP – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR; *trafować* v. imp., 1534 FalZioł V 58v, SPXVI o [LBel.] (1650) 1651 Radz.Dan. 5,12, L – SPXVI, L (zan.), SW (stp.); *trefić* v. imp./pf., 1545 RejJóz D6, SPXVI – SPXVI, L (zan.), SWIL, SW, DOR (daw.); *trefować* v. imp., 16. Jh. SPXVI o [LBel.] (1551) 1564 Biel.Kr. 399, L – SPXVI, L (zan.), SW (stp.). **Etym:** **1)** mhd. *trëffen* v., 'Ziel erreichen; finden, antreffen', LEX, nur für Inh. 1, 3, 4, 8. **2)** nhd. *traffen, treffen* v., 'ein Ziel erreichen; auf etw., jmd. stoßen; einen Weg finden richtig machen, bewerkstelligen; richtig bemerken, meinen, denken; den richtigen Zeitpunkt abpassen; Ähnlichkeit erzielen; betreffen, anlangen', GRI, nur für Inh. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11. **3)** **Konk:** *celować* v. imp., bel. seit 1783, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1; *fryzować* v. imp., bel. seit 1726, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *spotkać* v. pf., bel. seit 1775–1806, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 3; *ugodzić* v. pf., bel. seit 1455, STP, zuerst geb. L, nur für Inh. 1. **4)** **Der:** *przytrafiac* v. imp., 1490 Erz 82, STP, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 1, 3, 11; *trefny* adj., (1510) 1920 HistAl A2v, SPXVI, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 5, 7; *trafunek* subst. m., 1534 FalZioł V 26v, SPXVI, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 3, 7, 10; *trefunek* subst. m., 1534 FalZioł V 26v, SPXVI, zuerst geb. CN, nur für Inh. 10; *potrafiac* v. imp., 16. Jh. SPXVI

o 1558 Glicz.Wych. P5b, L, zuerst geb. MAŁCZ, nur für Inh. 3, 5, 8; *trefunk* subst. m., 16.Jh. SPXVI; *trafny* adj., 16.Jh. SPXVI, zuerst geb. MAŁCZ, nur für Inh. 1, 3; *trafunk* subst. m., 16.Jh. SPXVI; *potrefić* v. pf., 16.Jh. SPXVI o (1663) 1778 Zim.Siel. 297, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2; *potrefować* v. pf., 16.Jh. SPXVI; *przytrefiać* v. imp., 16.Jh. SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 10, 11; *przytrefować* v. imp., 16.Jh. SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 10, 11; *trefować się* v. imp., 16.Jh. SPXVI o (1557) 1571 Rej Pst. T.u.3, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 10, 11; *potrafic* v. pf., 1551 Sekl.Jan. 5, L, zuerst geb. MAŁCZ, nur für Inh. 3; *trefić się* v. imp., 1560 RejWiz 191, SPXVI, zuerst geb. L, nur für Inh. 4, 8, 10, 11; *utrafiać* v. imp., 1564 MAŁCZ 285d, zuerst geb. MAŁCZ, nur für Inh. 1, 8; *utrefić* v. pf., (1566) 1639 Gorn. Dw. 80, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *natrafiać* v. imp., 1588 Calep [725]b, SPXVI, zuerst geb. CN, nur für Inh. 3; *trafiacz* subst. m., 'jmd., der ins Ziel trifft', [hapax] 1780 Włodek Sł, MAY, zuerst geb. CN, nur für Inh. 1; *trafiak* subst. m., 'ein Musikinstrument', (†vor 1645) 1736 Banial. A2b, L, zuerst geb. L; *trafak* subst. m., 'kleines Erzstück, Brucherz', 1782 Os. Żel. 87, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 3; *trafowy* adj., 'zufällig', [hapax] 1791–1792 Przyb.Milt. 65, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1; *trafisiz* subst. m., 'Stäuberhund', zuerst geb. L, nur für Inh. 3; *zatrefić* v. pf., zuerst geb. L; *trafiak* subst. m., 'im geförderten Material wiedergefundenes Gestein aus einer Gesteinsschicht', zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 3; *natrefić* v. pf., zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2; *trafarz* subst. m., 'Kampfrichter beim Wettschießen', [arch.] 1900–1903 GŁO III 123, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1. ♦ Der auf den ersten Blick abweichende Inhalt 2 kann eine polnische Entwicklung als Terminus der Friseurkunst sein (zum Inhalt 5 'ordentlich machen', dieser zum nhd. *treffen* 'richtig machen', vgl. auch nhd. *trefflich*). Sonst würde die Vielfalt von Bedeutungen wie auch die Variation *traf-* / *tref-* eine eingehende Monographie verlangen. Dies gilt auch für den eventuellen Einfluß von mtsch. *trefiti* (erst ab 1545). Zu den späten Germanismen in der Syntax von *trafiać* s. KRASNOWOLSKI (1903, 151).

« zurück blättern vor »